

SZAKFOLYÓIRATOK MEGOSZLÁSÁNAK VIZSGÁLATA AZ ÉPÍTŐIPARBAN

A külföldi szakfolyóiratok rendelése számos építésügyi intézmény, vállalat szakkönyvtára - elsősorban a nagyobb szakkönyvtárak - számára jelentős anyagi megterhelést jelent. Még ennél is problematikusabb azonban a folyóiratok rendeléséhez szükséges devizakeret biztosítása, amely egyéb tárcákhoz viszonyítva ugyan szerény, összességében azonban mégis tekintélyes összegű. Ennek tükrében célszerűnek véltük kísérletet tenni e folyóiratok megoszlásának, rendelésük indokoltságának vizsgálatára.

Vizsgálatunk során abból indultunk ki, hogy az építésügyi tárca munkaterületét érintő külföldi szakfolyóiratok száma a legujabb adatok szerint^{1/}

SZOCIALISTA ORSZÁGOK	USA	ANGLIA	NSZK	FRANCIA- ORSZÁG	EGYÉB	ÖSSZESEN:
-------------------------	-----	--------	------	--------------------	-------	-----------

250	540	300	250	120	630	kb 2000
-----	-----	-----	-----	-----	-----	---------

A Magyarországon ismert /korábbi években vagy most is beérkező/ külföldi építésügyi és határterületi folyóiratok száma:

SZOCIALISTA ORSZÁGOK	TŐKÉS ORSZÁGOK	ÖSSZESEN
164	743	907

1960-ban a fentiekből az alábbi számú /különbféle/ folyóiratot rendelték az ÉM felügyelete alá tartozó vállalatok:

^{1/} "Information in the building industry", Aslib Proceedings, Vol.12.2 sz. és saját adataink alapján.

SZOCIALISTA
ORSZÁGOKTŐKÉS
ORSZÁGOK

ÖSSZESEN

164

405

569

A megjelenő, az általunk ismert és az 1960-ban hazánkba érkező különféle építésügyi és határterületi folyóirat aránya a következő:

Megjelenik összesen	Általunk ismert	1960-ban érkezik összesen
kb. 2000	907	569

A megjelenő, építésüggyel kapcsolatban álló külföldi folyóiratoknak tehát kerekben mintegy 25 %-a érkezik hazánkba. Ez a szám rendkívül osekély. A meglévő 1960. évi devizakeret pedig - ha egy nyugati folyóirat átlagos évi előfizetési árát 300,- Ft-ban tételezzük fel, és valamennyi folyóiratból csak egy fajta érkezne hazánkba, kerekben 1400 különféle folyóirat járatását engedné meg. Megfordítva viszont mindez azt jelenti, hogy a devizakeret felhasználása pillanatnyilag távolról sem kedvező, hiszen átlagosan több mint 3 példányban érkezik hazánkba egy-egy folyóirat. Ez az átlagérték természetesen nem fejezi ki a valódi helyzetet. Az alábbiakban ezt néhány határesettel jellemezzük:

Folyóirat meg- nevezése	Előfizetők száma 1960-ban
L'ARCHITECTURE D'AUJOURD'HUI	25
BAUMEISTER	38
ZEMENT-KALK-GIPS	14
INTERBUILD	20
GESUNDHEITSINGENIEUR	20
BETON UND STAHLBETONBAU	24

/Megjegyezzük, hogy e folyóiratokat jóval többen rendelték meg, de kellő deviza hiányában csak a megjelölt példányszámot engedélyeztük./

A folyóiratmegoszlás fenti képe természetesen nem ítéltető meg egyoldaluan, hiszen számos folyóirat - legalábbis a nagyobb könyvtárakban - elengedhetetlen, párhuzamos járatásuk tehát - egyelőre - elkerülhetetlen. A könyvtárközi kölcsönzés kifejlesztésével és a dokumentációs szolgáltatások - fordítások, tömörítvényes fordítások, referátumok stb. - kiterjesztésével azonban a párhuzamos folyóiratrendelések aránya - különösen az építőipari kivitelezővállalatok tekintetében - lényegesen csökkenthető lesz.

Az így felszabaduló devizamennyiséget egyéb, eddig nem érkező folyóiratok megszerzésére fordíthatnánk.

A legutóbbi években - a rendelések pontos nyilvántartása és tervszerű felülvizsgálásuk eredményeként - e téren némi javulás állott be. Ezt példázzák az alábbi adatok:

Folyóirat meg- nevezése	P é l d á n y a		
	1958	1959	1960
BYGGMÅSTAREN	13	11	5
ROCK PRODUCTS	11	10	8
VDI ZEITSCHRIFT	6	5	2
ZIEGELINDUSTRIE	8	7	6

A felesleges párhuzamos rendelések okai véleményünk szerint a következők:

1. A nagy /általában függetlenített könyvtárostól kezelt/ kutató- és tervezőintézeti könyvtárak sovínizmus.
2. A műszaki dolgozók tetemes részének makacs, szinte konzervatív ragaszkodása meghatározott, "a priori" jónak feltételezett folyóiratokhoz.
3. A folyóiratválaszték nem ismerése, a megrendelni szándékozott folyóiratok mechanikus kiválasztása.
4. Tulzott és nem minden esetben indokolt ragaszkodás a folyóirat-évfolyamok folyamatos /megszakítás nélküli/ gyűjtéséhez.

A felsoroltak közül az 1, 2, és 4. pontban ismertetett okok a tervező- és kutatóintézetek, a 2. és 3. pontban ismertetett okok pedig a kivitelező vállalatok és egyes építőanyagipari és szerelőipari üzemek, vállalatok tekintetében forognak fenn. További vizsgálatunkat e két alapvető szakkönyvtár típus /tervező- és kutatóintézeti, illetőleg vállalati, üzemi/ vetületében végezzük.

T e r v e z ő - é s k u t a t ó i n t é z e t e i n k
könyvtárai a külföldi folyóiratok legnagyobb fogyasztói: a tárca vállalataihoz, intézményeihez járó, összesen 409 devizaköteles folyóiratféleségből 250 féle folyóirat a 8 nagy budapesti tervezőintézet könyvtáraiba és 166 féle a kutatóintézetek könyvtáraiba jut.

E nagy változatosság ellenére mindkét intézetfajta könyvtáraiban számos párhuzamos rendelésre is bukkantunk. Vizsgáljuk meg először a kutatóintézeti könyvtárakat:

KUTATÓINTÉZET /iroda/ megnevezése	1960-ban párhuzamosan járó folyóiratok száma				1960-ban összesen jár
	1	2	3	4	
	féle	folyóirat			
ÉPÍTÉSTUDOMÁNYI INTÉZET; ÉPÍTŐANYAGIPARI KÖZPONTI KUTATÓ INTÉZET; ÉPÍTÉS- ÜGYI DOKUMENTÁCIÓS IRODA					
ÖSSZESEN:	105	45	13	3	166

A négy intézményhez 1960-ban járó folyóiratoknak tehát mintegy 30 %-a párhuzamos rendelés.

Roszsabb a helyzet a tervezőintézetekben:

TERVEZŐINTÉZET	1960-ban párhuzamosan előfizetett folyóiratok száma						1960-ban összesen előfizetett
	1	2	3	4	5	6	
	f	e	é	l	e		
LAKÓTERV; IPAR- TERV; ÁÉTI; ÉVI- TERV; VÁTI; FTI; MÉLYÉPTERV; BU- VÁTI;							
ÖSSZESEN:	168	42	18	12	6	4	250

A fentiek szerint tehát 250 folyóiratféleség közül 82 /azaz 32,8 %/ több mint egy tervezőintézethez, 22 /azaz 8,8 %/ pedig háromnál több tervezőintézethez jár.

A párhuzamosság ilyen mértéke tulzott. Meg kell jegyez-
nünk, és ezt hangsúlyoznunk kell: nem akarjuk a nagylétszámu,
fontos gazdasági funkciójú kutató- és tervezőintézeteinket a mű-
szaki tájékoztatás egyik legfontosabb eszközétől - a folyóiratok-
tól - megfosztani. Ugy véljük azonban, hogy a jószerével minden
tervezőtől bálványozott "Domus" és "L'architecture d'aujourd'hui"
stb. folyóiratokon kívül egyéb értékes folyóirat is van /az építés-
sel foglalkozó folyóiratok kétezres száma legalábbis erre mutat/.
Az általános tájékozódás szempontjából pedig kétségen kívül hasz-
nosabb lenne, ha minél többfajta folyóirat érkezne be.

A párhuzamos folyóiratrendelések kiküszöbölését a követ-
kező jelenségek akadályozzák:

a/ k u t a t ó i n t é z e t e k t e k i n t e t é -
b e n :

1. A könyvtárközi kölcsönzést az intézetek viszony-
lag kis létszáma ugyan lehetővé tenné, de ezt a
majdnem mindegyik intézetben nagymértékben folyó
dokumentációs munkák /és a folyóiratok ilyen célú

igénybevétele/ erősen megnehezítik.

2. A könyvtárközi kölcsönzést nehézkessé teszi az intézetek földrajzi helyzete.

b/ tervezőintézetek tekintetében:

1. A párhuzamos rendelkezések egy része a könyvtári gyűjtőkörök elhatárolásával kiküszöbölhető lenne, ezt azonban akadályozza, illetőleg céltalanná teszi több tervezőintézet munkaterülete között tapasztalható azonoság, átfedés / a szakkönyvtárak gyűjtőkörei nem szakíthatók el az anyaintézet munkaterületétől/.
2. A könyvtárközi kölcsönzést rendkívül meglassítja egyes tervezőintézetek dolgozóinak hatalmas létszáma /indokolt önzés, hogy külső könyvtárnak csak akkor kölcsönöznek, ha a folyóirat a belső körözesen már átment, és belső olvasója pillanatnyilag nincs./

A tervező- és kutatóintézetek műszaki dolgozóinak ragaszkodása egyes közismert folyóiratokhoz nem minden esetben mego-
kolt, különösen akkor nem, ha a folyóirat szöveges részének lefordítása tulnyomórészen megoldhatatlan problémát jelent /például a skandináv lapoknál/. Nem hihető például, hogy a drága "Byggmästaren" című folyóiratot - amelyhez egyes vidéki tervezőirodák is görcsösen ragaszkodnak - sok helyütt értenék. Egyet-
értünk ugyan azzal, hogy hasznos az új skandináviai objektumok képeit nézegetni, de ez a közlemény szövegének megértését semmi-
esetre sem pótolhatja.

Ugyancsak nem minden esetben igazolható a műszaki könyvtá-
rosoknak az a törekvése, hogy az egyszer megrendelt folyóirat fo-
lyamai évek hosszú során megszakítás nélkül meglegyenek, vagyis,
hogy az egyszer már megrendelt folyóirat előfizetését nem képes
megszüntetni, mert ezzel megszakad a gyűjtött évfolyamok folya-
matossága. Kétségtelen, hogy némi praktikus haszon kívül esz-
tétikusabb látványt is nyújtanak a megszakítás nélkül egymást
követő folyóiratévfolyamok, de ha ez egy új, mindeddig ismeret-
len, hasznos folyóirat megrendelését veszélyezteti, célszerűsége
kétségbevonható.

A vállalati, üzemi szakkönyvtá-
rakban a folyóiratrendelések uniformizálódását a besze-
rezhető folyóiratválaszték ismeretének hiánya okozza. Közre-
játszik ugyanakkor a meghatározott folyóirattípusokhoz való me-
rev ragaszkodás is, amelyről tervezőintézeti vonatkozásban már
említést tettünk. A vállalati, üzemi könyvtárak esetében a meg-
rendelendő folyóiratokat általában egy ember - a főmérnök, a
műszaki osztályvezető - jelöli ki, és ezért a szükséges folyó-
iratválaszték biztosítása majdnem kizárólag egyedül a kijelölést
végző dolgozó műszaki kultúrájának függvénye. Feltűnő jelenség
- ami ugyancsak a folyóiratválaszték nem-ismerésére vezethető
vissza -, hogy építőipari kivitelező tevékenységet folytató vál-

lalatok tulnyomórészben, sok esetben pedig kizárólag építőművészeti-tervezési tárgykörű folyóiratokat igyekeznek megrendelni. E szándékok elhárítására a "Kultura" által szabott meg lehetőségen rövid rendelési határidők csak korlátozott mértékben adnak módot.

Íme a fentiekre néhány példa:^{2/}

Vállalat megnevezése	Tervezési-építőművészeti folyóirat	Kivitelezési folyóirat	Egyéb	Összesen
CSONGRÁDMEGYEI ÁÉV.	4	-	-	4
HAJDUMEGYEI ÁÉV.	4	1	-	5
BORSODMEGYEI ÁÉV.	3	-	-	3
SZOLNOKMEGYEI ÁÉV.	1	-	-	1

Végül pedig érdemes megvizsgálnunk a folyóiratok kihasználásának fokát. E célra a Mélyépterv kiválóan működő könyvtárát és dokumentációs részlegét választottuk ki. A könyvtár saját mérése szerint a folyóiratkölcsonzések az 1959. január 1. és 1959. június 30. közötti időben a következőképpen oszlottak meg:

Hónap	Szovjet	Népi dem.	Nyugatnémet	Angol	Francia
JANUÁR	53	19	135	137	82
FEBRUÁR	42	13	139	123	62
MÁRCIUS	59	23	167	160	75
ÁPRILIS	68	17	173	204	82
MÁJUS	49	13	181	164	79
JUNIUS	53	19	136	163	87
ÖSSZESEN:	324	104	931	951	467

Érdekes következtetéseket vonhatunk le, ha a vizsgált időszak során nyelvterületenként nyilvántartott kölcsönzések mennyiségét egybevetjük a tárgyévra megrendelt folyóiratok nyelvterületenkénti /százalékos/ megoszlásával:

^{2/}A táblázatban csak devizás folyóiratok szerepelnek.

Szovjet	Népi dem.	Nyugatinémet	Angol	Francia
kölcs. folyó- % irat %	kölcs. folyó- % irat %	kölcs. folyó- % irat %	kölcs.folyó- % irat %	kölcs.folyó- % irat %
11,6 15,4	3,7 18,8	33,3 24,8	34,5 27,3	16,9 13,7

A táblázatból a német és angol nyelvterületű folyóiratok intenzív forgalma állapítható meg. A szovjet folyóiratok kölcsönzése lanyhább, a népi demokratikusaké pedig elenyésző.

Hogy ezt elsősorban a nyelvtudás hiánya, nem pedig az érdeklődés hiánya okozza, a következőkkel bizonyíthatjuk:

Megvizsgáltuk az Építésügyi Dokumentációs Iroda által két hónap /1960. január és február/ alatt készített folyóiratcikk-fordítások megoszlását. Az eredmény a következő:

1960. jan.1. és febr. 28. között készült folyóirat- cikk-fordítások száma	Szovjet és népi demokratikus fo- lyóiratcikkek alapján	Nyugati folyóirat- cikkek alapján
---	---	--------------------------------------

279

148 /53 %/

131 /47 %/

Ha ezeket az adatokat a hazánkba érkező folyóiratok arányával összehasonlítjuk, az alábbi képet kapjuk:

Szovjet és népi demokratikus		Nyugati	
1960-ban beér- kező folyóira- tok aránya, %	Elkészített fordítások aránya, %	1960-ban beér- kező folyóira- tok aránya, %	Elkészített fordítások aránya, %
28,5	53,0	71,5	47,0

A szovjet és népi demokratikus folyóiratok iránt megnyilvánuló érdeklődést meggyőzően bizonyítja, hogy a lényegesen kisebb folyóiratválasztékból /28,5 %/ több fordítás /53,0 %/ készül, mint a sokkal gazdagabb /71,5 %/ nyugati folyóiratválasztékból.

Ha a fordítások rendelkezésében megnyilvánuló érdeklődés ellene a folyóiratok könyvtári forgalma mégis csekély, akkor ez főleg a nyelvismeret hiányának, a dokumentáló-feltáró munka fogyatékosságainak tudható be.

Fentieket összefoglalva megállapíthatjuk, hogy a tárca - vállalatokhoz járó folyóiratok felhasználása nem teljesen kielégítő. Nem kielégítő a folyóiratok megoszlása sem. Aránylag kevés fajta folyóirat érkezik: az összes megjelenő folyóiratoknak csak kb. 25 %-a. Feladatunk, hogy 1961-ben többféle folyóirat előfizetését biztosítsuk - akkor is, ha egyes intézmények a már hosszabb ideje járó, de munkájukhoz nem feltétlenül szük-

séges /de "érdekes"/ folyóiratokat nem fogják megkapni. Ezzel egyidejűleg ki kell alakítani a kutató- és főleg a tervezőintézetek könyvtárainak profilját /gyűjtőkörét/, a kutató- és tervezőintézetek közötti kölcsönzési rendszert, a későbbiek során pedig egyes folyóiratok /és természetesen más dokumentumok/ mikrofilmen való szétküldését.

A mai és évek óta fennálló rendszer nem elég gazdaságos. Ha figyelembe vesszük a folyóiratok számát és az azokat nemcsak nézegetők, hanem valóban olvasók vagy tanulmányozók számát, igen rossz arányt állapíthatunk meg. Olyan új elosztási rendszert kell kidolgoznunk, amely a jelenleginél többféle folyóirat megszerzését és gazdaságosabb kihasználását biztosítja. Fel kell derítenünk a hazánkba eddig még nem járó, fontosabb építésügyi szakfolyóiratok rendelési lehetőségeit, és gondoskodnunk kell előfizetésükről. Ha a tevékenységünket módszeres koordináló munkával kötjük össze, néhány év alatt jelentékeny mértékben kibővíthetjük az építésügyi folyóiratok hazai bázisát.

Németh Béla - Zircz Péter

Németh. B. - Zircz, P.: Übersicht der Beschaffung der Fachzeitschriften in den Unternehmungen der Bauindustrie

Verfasser haben die Teilung der von den ungarischen bau- und baustoffindustriellen Betrieben, Planungs- und Forschungsinstituten abonnierten Fachzeitschriften statistisch untersucht und daraus den Schluss gezogen, dass nur etwa 25 % der erscheinenden Fachzeitschriften, welche sich mit Fragen des Bauwesens befassen, nach Ungarn gelangt. Die zur Verfügung stehenden finanziellen und währungspolitischen Möglichkeiten würden die Einführung eines bedeutend grösseren Sortiments von Zeitschriften gestatten, dies wird jedoch durch den Sovinismus einzelner Bibliothekare, durch die konservative Anschauungsweise eines Teils der technischen Arbeiter verhindert.

Was die parallelen Zeitschriftenabonnements anbelangt, ist die Lage bei den Planungsbüros am ungünstigsten: wenn man die Daten der untersuchten 8 Planungsbüros als Basis betrachtet, so kann festgestellt werden, dass 32,8 % der insgesamt abonnierten Zeitschriften in mehr als einem Exemplar eintreffen.

Es ist bemerkenswert, dass - obwohl in den sozialistischen Ländern weniger Bauzeitschriften erscheinen, als in den kapitalistischen Ländern, - der Anteil der aus sozialistischen Zeitschriften übersetzten Artikel doch grösser ist.

Die Untersuchung der Zeitschriftenteilung liefert die Erfahrung, dass das gegenwärtige Verteilungssystem nicht wirtschaftlich ist. Es muss die Ausarbeitung eines Systems angestrebt werden, welches die Bestellung mehrerer Zeitschriftenarten als bisher ermöglicht und eine bedeutende Erweiterung der ungarischen Basis ausländischer Bauzeitschriften sichert.